

PROJEKTREDOVISNING

Gutamålets renässans – teater eller realitet?***Metod***

I mitt projekt vill jag försöka ge en bild av hur gutamålet kan upplevas i det gotländska samhället. Den metod jag tänker använda är konventionell intervjuteknik, sammanfattning av svaren, reflektion och formulerande av en kortfattad text. De renskrivna intervju svaren redovisas som bilaga.

Inledning/bakgrund

Herbert Gustavson skriver i inledningen till den 3:e omarbetade upplagan av sin bok GUTAMÅLET – inledning till studium :”Man kan emellertid även med ett visst berättigande kalla gutamålet ett särskilt nordiskt språk, särskilt om man tänker på de stora olikheterna mellan forngutniska å ena sidan och fornsvenska, forndanska och fornorska å andra sidan. Inledningstexten avslutas på följande sätt: ” ... vårt gamla gutamål ... utgör med sin stora skatt av egna ord, talesätt, ordstav o. s. v. en national tillgång av högt värde... ja även att värderas högt och studeras av det uppväxande släktet.”

Att ovanstående högstämda text utgör en from förhoppning från en framstående språkforskare, är ställt utom allt tvivel, men är gutamålet fortfarande ett eget levande språk?

Etnologen Owe Ronström framhöll i sin föreläsning under kursen det starka sambandet mellan etnicitet, identitet kultur och språk. Genom ett genuint språkbruk i en grupp skapas också en relation mellan vi och dom. Han menar också, utifrån exemplet gutamålet, att samhällsförändringar där en grupp tunnast ut eller försvagas, i sig skapar ökat intresse och förståelse för genuina kulturella uttryck i en viss kulturell miljö som t ex i fallet Gotland.

Efter andra världskriget med nära 60.000 invånare i länet, kom Gotlands befolkning fram till 1970 att minska avsevärt, samtidigt som andelen inflyttade fastlänningar ökade markant, Behovet av en tydlig gemensam historia och kulturell gemenskap blev då tydligare. Den här perioden sammanfaller med grundandet av Gutamåls gillet (1945) och gutamålet fick förnyad auktoritet i den regionala litteraturen, genom bl a David Ahlqvist, Margit Olofsson och Gustaf Larsson, texter som fortfarande har ett levande liv, bl a genom skådespelaren Evert Janssons deklamationer och underhållningsprogram.

Från 1950-talet och framöver har gutamålet gestaltats från teaterscenen genom Närrevyn, Gotlandsrevyn och flera mer lokala revysällskap. Genom Närrevyns etablering och successivt alltmer ökande publiksiffror och framgångar, kom gutamålet

att formas till en stolt realitet och identifikation för gotlänningar i allmänhet, även om de flesta inte själva inte använde språket i sin dagliga kommunikation.

I detta sammanhang bör särskilt framhållas det geniala grepp som Allan Nilsson som manusförfattare praktiserat under hela revytiden; att utifrån melodier i t ex Fredins Gotlandstoner presentera texter med aktuella eller allmänt folklivsskildrande teman ge gutamålet en lättillgänglig form och och därmed erhålla en mångdubbelt större spridningseffekt. Alla skolavslutningar innehåller "Summan kommer" och säg den fest med allsång på programmet som inte innehåller "Vardesveisu" och "Lagergrens Valsn". Dessa framgångar fick ju också andra sångmakare att vässa pennan, allmänt sjungs ju nu för tiden över hela ön, men också i sammanhang där gotlänningar möts i fastlandssammanhang, underfundiga visor av både Kjell Thomsson och Berra Alvgren. Denna "Nilsson-effekt", har nog större betydelse än den uppmärksamhet som Närrevyn fick genom TV-utsändning av den första Rondo-baserade revyn eller det omskrivna gästspelet vid svenska FN-kontingenten i Famagusta på Cypern.

Gutamålet 2009

Som ovan angetts, praktiseras gutamålet förvisso kontinuerligt på de gotländska revy-scenerna, med samma energi och humoristiska allvar som för 50 år sedan grundades av "sårkar u töisar pa När". Återigen repeteras en Gotlandsrevy () med premiär under trettondagshelgen 2010. I Roland Olssons (Astuen i GA)ensemble diskuteras inför varje ny produktion hur mycket och var inslagen av gutamål skall förekomma, men det blir alltid i ett antal nummer och allt fler av aktörerna som inte har språket som modersmål, finner nöje att lära sig uttrycken på gutamål.

Alltsedan 1989 med start den 13 april har Radio Gotland sänt programmet Gutamål på varierande men väl avlyssnade sändningstider. I alla år har stocholmaren, förre Laubon och novisen Bo Carlgren fått agera språklig katalysator till skollärarn´ från När, "Las" Jakobsson i den dualistiska och publikt interaktiva radioföljetongen. Med den stora lyssnarskara om Radio Gotland har i största allmänhet och på Gutamål i synnerhet, finns inga som helst planer hos ledningen att låta programmet försvinna ur programtablå. Man har också genom åren medverkat i dokumentation i olika tekniker av olika program på gutamål, som naturligtvis har stor betydelse för kommande generationers gutamålsintresserade. Vid introduktionen skrev dåvarande kanalchefen Malte Lind "Men än finns människor kvar som talar och skriver gutamål – språket är inte dött. Bara i dålig kondition." Duon, nämnd ovan, Bosse och Las skulle "... presentera rätt talat gutamål".

En annan arena av mer påtagligt slag utgörs av Stangmalmen, där gutarnas olympiad, Stångaspelen genomförs under ett drygt veckoslut varje juli. Alla här praktiserade grenar eller "laikar" har historisk bakgrund av okänd ålder. Det de har gemensamt är terminologin, som genomgående formleras på gutamål. Oavsett var på Gotland eller från fastlandet som de tävlande har sin hemvist, sker kommunikationen under spelen på gutamål. Ett svårslaget naturligt forum och form att hålla språket levande.. Anders menar att vidmakthållandet och organiserandet av tävlingar i de gamla gutniska lekarna förtjänstfullt har förvaltats och förädlats av både De Badande Vännerna från

1830-talet med kastningar i Åsbergiska hagen och Krokska dungen m fl kända visbyarenor, och Wisby Bollklubb som fortfarande tillsammans med Föreningen Gutnisk idrott utövar och gör god propaganda för de gamla lekarna eller idrotterna.

Även traditionen att göra hembryggt öl, dricke, innefattar i sig ett stort utrymme ;,där processen gestaltas i gutamålstimer: Malten mäلتes på kölnu - lägges i stöip - lännu värmes – rostn - säuke i si e slag - ginnum hanniken - u lännholve!” Utan dessa mustiga uttryck ingen rejäl brygging!

Gutamålsgillet

I modern tid har gillet rönt stora framgångar med väsentligt fler medlemmar än tidigare. Inte minst har gillesmedlemmarna Las Jakobssons och Bosse Carlgrens insatser i Radio Gotland haft stor betydelse för uppmärksammandet av gillet ambitioner och insatser. Återutgivningen av Fäi-Jakens brev och Las´ uppläsning av dessa i etern har säkert också bidragit till expansionen. Radio Gotlands positiva hållning och support har ovärderlig betydelse. Gillets skolgrupp som tagit fram de populära planscherna med uttryck på gutamål har fått en spridd pedagogisk användning inte bara genom skolgruppens skolbesök utan också att de används av andra runt om i förskolor och lågstadielklasser. Mer pedagogiskt materiel av det slaget bör man kunna ta fram. En annan brist som gillet bör kunna ägna sig åt för att göra gutamåle tillgängligt för flera barn och ungdomar, är att skapa moderna sagoberättelser på gutamål, som komplement till de gamla som är mysiga men något mossiga för dagens mediastinna barn.

Gotlandspressen

Under minst en mansålder har läsekretsen undfägnats av ståtliga, humoristiska och tänkvärda pasjaser och andra historier på gutamål, exekverade av Risto Leino, (Allfåns) och framför allt Roland Olsson (Astuen). Nu har redaktionsledningen på GA beslutat, att i ochmed omstrukturering av tidningen, stänga Svaipen för gott. Här må nu alla goda krafter alliera sig med ”Di sma unda´jårdi” och mobilisera för moteld. Annars blir det verklighet med nedläggning den 16 januari 2010! Låt detta ej ske! I så fall blir gutamålet en arena fattigare!

Slutord

Som framgår av intervjuerna finns ett levande intresse för gutamålet i de fora som behandlats, det framgår dock att intresset i förskola och skola är ganska svalt, det krävs nog mer aktivitet och nya samlarbetsformer för att alltfler skall bli aktivt intresserade. Men med det starka stöd som Gutamålsgillet och Radio Gotland ger,torde det finnas goda möjligheter att gutamål som eget språk skall fortleva, även om det inte används som modersmål av så många. Hur många personer det egentligen är vore intressant att undersöka! Rädda Svaipen!

Om ytterligare kommentarer till det ovan anförda önskas: Se bilagda intervjutexter!

Peranders Sandström

Onsdag den 3 december, Bassldagen enligt allnakku 2009

Revy pappa i När, pensionerad jordbrukare, numera mest ordbbrukare. Tänker, talar och skriver på gutamål.

Redan som 8-åring framträdde han på Röda Korsfest i skolan med 2-radigt dragspel. Idrottsföreningen behövde på 50-talet pengar till fotbollsplanen och nya tröjor. Allan skrev verser och spelade på sitt numera fullstora dragspel. Denna enkla underhållning tilltalade publiken och blivande revymakaren upptäckte den kittlande glädjen att stå på scen och vara i rampljuset. Åkte tillsammans med några likasinnade kompisar till Grötlingbo och besökte deras revy, varefter man beslöt att göra något liknande i När. Det blev en kabaré till att börja med. Arne Olsson tyckte om att berätta historier, Lars Jakobsson, som kom från musikalisk familj med systrarna Greten, Lippu och Ingrid,

Revyverksamheten startade med "Vårskämt" 1957, följt av - "Var så god och svälj" - 58 och "Massgästn" - 60 och senare "Än leva de gamla gitar" året därpå. När Allan blev SLU-ombudsman gjorde man efter genomförda 10-15 föreställningar av årets revy hemma i bygdegården, en turné som förde revygänget genom hela ön ända upp till Fårö. Man hann också med att spela för Bondeförbundets kongress på gamla Statt i Visby. 1964 var det dags för Rosen från Tistelön", året därefter blev det "Uti vår hage", hela 60 föreställningar lång blev sedan "Närbilder" 1966. I alla revyer under 60-talet fanns monologen "Fail e systeme" med, som behandlade olika aktuella spörsmål och som också fick ge är en monolog som med varierande innehåll var med i varje revy på 60-talet. Den fick också ge namn åt den sista revyn i Näs bygdegård 1968, som samlade 250 personer i publiken under 66 olika föreställningar! .Sedan väntade Rondo i Klintehamn. Den första revyn på den nya scenen 1970 blev "I nöd och lust", som sedan med ungefär vartannat års intervall följdes av succéer som Hej Gamble Valu, Brimsar Brummar, Råire jär ladde, som samlade publik till 80 föreställningar. De första ronddo-revyerna kom också att spelas in av TV och sändes bl a i TV-programmet "Jorden runt på 80 dagar". med vissa avsnitt textade. Nu hade Risto Leino och Roland Olsson kommit till som medförfattare, och tillsammans skrev man den sista revyn 1980, Haplihajtar.

Man fick också ett engagemang vid den svenska FN-campen i Famagusta på Cypern under dramatiska former som man redde ut tillsammans med Laila Westersund.

Under 1980-talet började revypennan glöda igen i Nilssons kammare vid Alvare, men resultatet blev en lättsammare form under rubriken Haimkåirt, en bygdegårdsturné tillsammans med Risto Leino, Berra Alvingren och Bengt Norrby, vilket i ord och ton blev en lustfylld påminnelse om gutamålets mustiga uttrycksmedel och innehåll. Den berömda förlusten av Havorringen fick här en monologpendang till Tage Danielssons Harrisburg. Här förekom även texter av Berra och Risto Leino.

1991 var det dags igen, på Säveskolans scen sattes "Gottar ör Vällinggi" upp, som gic för fulla hus hela 22 föreställningar. Under några somrar i slutet av 1900-talet spelades Allans "Det var en ljuvlig sommarnatt" vid prästgården i Burs under övrig medverkan av Evert Jansson (bysen), Ainbusk och Lars-Gunnar Bodin, Torsten Nilsson och Jan Sandborg på fiol. Erling Lindvall dragspelade och arrangerade musiken.

Under två somrar 2005-2006 spelades i samarbete med länsteatern "Ormkvinnans barn" ett vikingatida drama på gutamål vid nyuppförda Närsakar-arenan i När. De 500 sittplatserna var utsålda i sammanlagt 32 föreställningar under de båda säsongerna.

Genom åren har Allan framträtt i olika sammanhang med uppläsning av egna verser på gutamål i olika sammanhang, och även medverkat som gotländskt inslag i Författar- och Översättarcentrums poesifestival, och därmed så att säga fört ut gutamålet på en internationell arena. Hans texter har också en given plats i skådespelaren Evert Janssons repertoar. Radio Gotland har också nyttjat Allans förmåga vid många tillfällen, och han har också medverkat med manus till en teateruppsättning vid Länsteatern på Gotland (vad hette pjäsen? Vi hade den som personalutbildning på Länsstyrelsen, men kommer inte ihåg titeln...). Under 2008 kom så boken av ordbrukaren: "Ård" men en samling av tankar och verser, många skrivna på gutamål.

Intervju med Roland Olsson, "Astuen" i GA. Måndag 2 dec 2009

Personalia: F 1946 i Vamlingbo, folkskola i hemsocknen, realskola med inackordering i Hemse, läroverket i Visby. Gutamål som modersmål, morfar rajdu gute, mormor småländska, föräldrarna talade gutamål, utom när Bertil var på banken där han använde en mer vårdad gotländska.

Idag tänker Roland på gotländska, men söder om Fidenäset brukar det slå om till gutamål.

Redan som gymnasist skrev Roland Olsson dagsverser i GA. Tillsammans med Risto Leino skapade han sedan "Ginum Leilgardsluku", som hade texter även på gutamål. Efter någon tid publicerades ett urval av dessa i häftesform med hjälp av Ödin/Gislestam, som Per Leino illustrerade med sina teckningar.

Denne hade, tillsammans med fadern, utformat en idé om en tecknad serie på gutamål, som sedan kom att utgöra ett stående inslag på den kåseridominerade sidan Svaipen, som uppstod 1983. Varpa-Ville har därefter utvecklats till något av ett varumärke för gutamåls-kommunikationen i GA.

Svaipen har ett lättsamt blandat innehåll, där språket växlar mellan rikssvenska och gutamål. Detta utifrån redaktörens erfarenhet från ett antal studiecirkel i gutamål, där han märkt att det kan vara nog så knepigt att ta till sig innehållet i en text skriven på gutamål, den blir mycket mer omedelbar och levande om den framsägs som dialog eller monolog på teaterscenen!

I ungdomen skrev Roland Olsson texter till den lokala Vamlingbo-revyn, som framfördes på valborgsmässaftnar några år i skarven 1960-70-tal. Långt senare, i samband med 125-årsjubileum för arbetsgivaren Gotlands Allehanda, uppmanades Olsson av dåvarande chefredaktören Göran Mattsson att skriva en nyårsrevy för att medverka till firandet av det festliga tillfället.

Revyn kom snabbt att bli en omfattande publiksuccé. Till den första säsongen med nyårsrevyn "Okupera lite mera" kom ca 5000 åskådare, vintern 2009 var det sammanlagt 8500 personer i publiken. Efter introduktionsåret lämnade GA arrangemanget och den ekonomiska föreningen Gotlandsrevyn bildades, som därefter ansvarat för den årliga nyårsrevyn på Rondo i Klintehamn.

Alltjämt utgår manusarbetet från att framställningen sker på växelvis gotländska och gutamål. Här finns en tradition som grundades under de många åren med Närrevyns uppsättningar, en fason för revykonsten på Gotland att förvalta, bevara och utveckla. Men också mer allmänt att medverka till att gutamålet i olika former och fora kan nyttjas och utvecklas.

Ju fler som hör, förstår och till och med talar språket, desto större chans till en fortsatt överlevnad.

En del monologer eller dialoger i Gotlandsrevyn skrivs för en viss skådespelare, lämpad att gestalta en viss figur med typiska gutniska drag. Då skådespelaruppsättningen varit tämligen stabil genom åren, har alltfler kommit att medverka med repliker på gutamål än de tre personer i ensemblen som har gutamålet som modersmål. Här kan dock krävas handfast "språklig regi" - inte utifrån någon slags puritanism, utan mer med aspekten språkdräktens harmoni; för att det skall låta idiomatiskt korrekt och medverka till kulturell identifikation. I vissa fall är användningen av gutamålet ämnat att förtydliga ett humoristiskt innehåll, men kan också nyttjas för att understryka ett allvar eller förstärka kanske en allvarlig eller varför inte romantisk känsla, som man vill förmedla.

I vilken utsträckning och i vilka scener gutamålet kommer till användning diskuteras med regissör och ensemble utifrån manusförfattaren Olssons förslag, en interaktiv process som brukar pågå en relativt lång period under repetitionsarbetet. Publiken har strömmat till Rondo, de första åren gavs ca 20 föreställningar per säsong, den senaste revyn lockade publik till 30 föreställningar, där samtliga 280 platser ständigt var besatta. Analys:

Under de senaste tio åren har Roland Olsson även satt upp och spelat med i föreställningar vid Bottarve-teatern, där publiken får en både välsmakande lekamlig förplägnad och andlig spis i form av en teaterföreställning. Man begynte med David Ahlqvists Korgstolen, där texten under repetitionerna kändes något främmande, högtravande och "bänskt" för skådespelarna, uppvuxna på Storsudret. Roland fick alltså transkribera eller lättöversätta texten så den låg bättre i munnen på aktörerna innan man kunde fortsätta instuderingen. Pjäsen blev väl mottagen och man fick inga negativa synpunkter på att den framfördes på gutamål. Med denna uppmuntrande erfarenhet i ryggen gav sig manusförfattaren i kast med att några somrar senare skriva om Vilhelm Mobergs "Marknadsafton" till gutamål. Den gick också hem hos sommarpubliken, som sedan under en följd av år fått njuta av humoristiska komedier på gutamål i originalutförande, där språkets folkliga budskap förstärks av i den genuina bondgårdsmiljön på Bottarve. 2005 började man med "Myspys för Gåttarvesårkar", 2007 kom "Gretas Mopedn" och under sommaren 2009 fick publiken sig till livs "Teatar u slikt".

Även om sommargotlänningar och mer tillfälliga turister, som låter sig intervjuas, säger sig inte förstå allt vad som framsägs på scenen, tycker de ändå att de uppfattar huvudhandling och budskap så pass väl att gutamålet inte stör utan tvärtom förstärker upplevelsen.

Förutom manusinnehållet i Gotlandsrevyn har GA:s långvariga lättsamma sida "Svaipen" varit en välkänd och viktig arena för gutamålet. Nu har tidningsledningen beslutat att man i samband med förändring av tidningens utseende skall slopa Svaipen på nyåret 2010. Skulle detta komma att förverkligas, kommer en av de få kontinuerliga lokala rösterna på gutamål att tystna och många tusen läsare förlora en viktig del av sin kulturhistoriska och språkliga källa. Detta får bara inte ske!

Kavalkad – Gotlandsrevyn 1998 -2010

Ockupera lite mera, Duga, ,Numma ett, Pa G, Spitakel, Femmen, Inte för inte, Smörgås u sjuckla, Bland Ettar u Nollar, Andre bullar, Dundakalas- en revysion, Älva och den senaste med premiär trettondagshelgen; Nytt och nött (2010)

Intervju med Anders Mattsson om Gutamål i modern tid onsdag 2 december

Tre arenor : Drickesbryggning – Gutniska idrotter –

Konsten att brygga dricke har förvaltats väl genom århundradena, framför allt i de gotländska socknarna i söder. Oftast var det kvinnorna som behärskade den viktiga konsten att få det att smaka geniunt så som gårdens folk var vana vid att just deras dricke skulle smaka. Under senare årtionden har man också i mer organiserad form överfört denna gamla tradition, det har varit studiecirklar i Vuxenskolans regi och dagar med bryggning, t ex påPetesgården. En skyltsöndagstradition har det också blivit inne på Munkkällaren vid Stora Torget där törstiga åskådare kunnat bevittna bryggprocessen, under ledning av bryggmästaren från Hablingbo, Anders Mattsson.

Bräustävlingar Hablingbo 2001 i bygdegården, i När för 25 år sedan, varpalottning tillämpas. Reglerna beskrivs konsekvent på gutamål; man kommer därmed in i rätt tänkande. Finns även i Danmark och Tyskland. VM i Bräus spelas i När sedan mer än 30 år sedan, uppstod när man behövde pengar till fotbollsplan och att introducera damfotbollen, inte helt omöjligt att Las var en drivande kraft i denna insamlingsrörelse.

Terminologin i bräus är helt utan koppling till andra uttryck i gutamålet, med undantag av "pissmunk" som ju också återkommer i varpa och pärk.

Populariteten ökar ständigt , under en helg i november samlades 123 personer i Hablingbo till Tomtebräus tävlingen, spelantalet ökat hela tiden sedan starten, anledningen står att finna i de många cirklar som finns runt ön., Kupan inbjuder dessutom till Bräusdagar med många deltagande spelare. Här finns möjlighet till vidare spelning, cirklar på senare år har även uppstått i t ex Dalhem och Tingstäde. Ett lättsamt och intensivt sätt att umgås med vänner och bekanta. Mest pensionärer men även yngre människor gillar att spela bräus.

Sammanfattande kommentar:

Ur språklig horisont finns tydligen inte mycket att hämta från "Bräusrörelsen", men ur social eller sociologisk aspekt finns det likheter med såväl pärkspel, varpkastning och drickesbryggning ; en väl avgränsad miljö, ett särskild idiom med stark kulturell identifikation, regler och spelstruktur lärs ut på gutamål. Det finns alltså en möjlighet att gutamålet kan komma att leva vidare på de arenor där sällskapsspelet Bräus förekommer.

Drickesbryggningg

Några viktiga redskap och termer:

Malten mältes pa kölnu - de ligga på rist

Hugg' Ainekvistar

Eldar med björkvid

Ainlagen kokas i brygghäusgröitu

Maltet lägges i stöip

Legrar avskalade ainestumpar som läggs i botten innan

ainris läggs ovanpå för u gi smak

Lägges i bunn/rost

Säuke i si e slag

Gynne tapp av lännu

Ginum hanniken u tappen

Ska rinne leikt ett källinggpiss

Lännhalven intages

Rinn ner i balgu

Humlen paa

Tynnes pa käll

(Sen´ fattes bare en tumnagel jäst och lagrfandes i lagom temperatur och väntan i minst fem dagar...)

Intervju med Helena Bremberg, chef för Radio Gotland, fredag 4 december 2009

Radio Gotland - lokalradion med landets högsta lyssnarsiffror!

Statistik kan hanteras på olika sätt, beroende på vad man mäter och vad man vill kommunicera. Ett mått kan vara befolkningen i åldern 9 -79 år, som lyssnar minst tre timmar per dygn. Använder man den kategoriseringen åstadkommer man ca 44 % lyssnarfrekvens. Att hela 70 % av befolkningen över 35 år är dagliga lyssnare ger Radio Gotland något av en särställning bland landets lokala stationer. Programutbudet i detta medium har alltså unika möjligheter att uppmärksammas och få stort genomslag bland befolkningen.

Ansvar för programtablån har kanalchefen som till största delen också beslutar om innehållet. Inom ramen för uppdraget, kopplat till "public service", finns dock en beställning från SR:s ledning om fasta gemensamma program som nyheter, väder mm. En viss del av sändningstiden skall även anslås till kulturprogram. Ständigt pågår värdering av programmen genom analys av publikkontakter och de lyssnarundersökningar som kontinuerligt genomförs. Dessa har naturligtvis också betydelse för beslut om programfördelningen.

Sändning av programmet Gutamål i Radio Gotland inleddes i april 1989, med Malte Lind som kanalchef. Clary Winberg, mångårig medarbetare, som fanns med från starten, äger goda kunskaper om detaljerna, vilket framgår på annan plats i denna sammanställning.

Allt sedan starten kodos Gutamål i den interna statistiken som kulturprogram, inom detta område skall programtid även fyllas med extern medverkan, varav en del skall vara avtalsbunden och kreeras av anslutna medlemmar i något av de fackliga "konstnärsförbunden".

Sedan programmet startade har såväl sändningstid som programlängd varierat. Flyttningarna inom veckotablån har haft olika orsaker, som ändringar i P4:s övergripande balans mellan riksinslag och lokalt producerade program. Den kortare sändningstiden är relaterat till minskade tilldelade resurser, Gutamål hör till ett av Radio Gotlands dyrare program, två personer skall ju arvoderas för sina arbetsinsatser! Man kan dock konstatera att kanalledningen fått motta många reaktioner från lyssnarna varje gång som programmet fått ny plats i tablån, för många har det stor betydelse om man kan få höra på Gutamål på sen eftermiddag eller under förmiddagstid.

Allt sedan programmet började sändas har det varit ett självklart inslag i programtablån, och egentligen aldrig ifrågasatts. Den grundläggande idén med en språkintresserad novis i par med en genuin gute, tillika sympatisk skollärare, för en strukturerad dialog som till stor del bygger på direkta lyssnarkontakter brevlades eller direkt via telefon, är en kontinuerlig succé, både till innehåll och som bjudande, publikvänlig programform.

Även på andra sätt fyller Radio Gotland upp ett självpåtaget kulturhistoriskt ansvar genom CD-inspelningar och radiouppläsningar förmedla innehållet i Laubonden Fäi-Jakås brev till en större publik. På samma grund sänds dagligen kl 12.10 i samarbete med Gutamålsgillet ett kort inslag med den aktuella dagens benämning enligt gillet "Allnakku". I underhållningsprogram som t ex "Maris kafé" och i "Kulturen" förekommer så ofta läge är, inslag med lokala artister som också framträder med sånger och visor på gutamål. Man har också gjort barnprogram, där det förekommit sägner och sagor på gutamål, allt från berättelsen om trollet Hoburgsgubben till "Mårmårs bånsn"

Den nuvarande programformens framtid är naturligtvis mycket vilande på de nuvarande programledarnas intresse och ork, några konkreta idéer om förändringar finns ej. En sak är dock given: gutamålet som språk (eller dialekt) är en genuin beståndsdel i den gotländska identiteten och kommer därför också att i olika former ha en given plats i Radio Gotlands programutbud framöver.

Det är viktigt att på olika sätt även få ett intresse bland yngre lyssnare, menar kanalchefen Helena Bremberg. Gotländska barn och ungdomar bör på olika sätt stimuleras att intressera sig för denna viktiga del av sitt kulturarv. Här är det nödvändigt, menar Bremberg, att framför allt Gutamålsgillet introducerar ett kontinuerligt samarbete med utbildningsväsendet, med stimulerande insatser för lärare och elever på skolans olika stadier.

(Radio Gotland är gärna med på ett hörn men har varken resurser eller uppdrag att genomföra ett sådant arbete)

Telefonintervju med Clary Winberg lördag den 5 december 2009, All sårkars dag

När Radio Gotland började sina sändningar 1977, fanns inom redaktionen ett aktivt intresse att lansera gutamål för en bred lyssnarskara. Radiochefen Tommy Wahlgren myntade ett antal idéer och slogans som kom att bli betecknande för den nya eran; nyhetsprogrammen blev "Kvart yvar", "Radion som tar er i örat!", "Nyheter från Enkumla", kulturprogrammet "Lariku", mm

Fastlänningar på besök och vi inflyttade främlingar tyckte väl att det var exotiskt, töntigt men också en smula intresseväckande. Clary Winberg sände en serie med program om gotländska ortnamn, där Ingemar Olsson medverkade. De väckte stort intresse och fick stort gensvar som pekade mot ett program som kunde inrymma en frågelåda med lyssnarnas undringar och språkliga funderingar. En annan viktig radiokälla för språkläring var underhållningsprogrammet "Musikmåndag". Här spelade man upp urval av låtar från den samtida gotländska musikscenen, bl a illustrerades ett gotländskt bondbröllop inte bara med visor och folklåtar, utan även med den genuina terminologi som konstituerar den historiska folkliga verkligheten: gutamålet. Lyssnareaktionerna på detta program kom att förlösa den idé som grott under en tid, och när Bosse Carlgren, stockholmaren i Lau, som tidigare engagerats i olika radioinslag, kläckte formen, knyckt från Folke Olhagens radioprogram "Novisen vid spisen", var det klart för "Gutamål" den 13 april 1989.

Dåvarande kanalchefen Malte Lind skrev i Radio Gotlands introduktionsblad till gotländska hushåll GUTAMÅL: Gutamål är det språk som gotlänningarna tala sedan forntiden. Idag har språket förflackats alltmer och blivit nästan bortglömt av många. Andra människor är inflyttade till Gotland och förstår språket dåligt av den anledningen. Men än finns människor kvar som talar och skriver gutamål – språket är inte dött. Bara i dålig kondition. Därför måste alla vi som vill värna om gutamålet hjälpas åt att tala och skriva det rätt.

I Radio Gotlands nya programserie "Gutamål" kommer Lars Jakobsson, känd skollärare från När, och Bo Carlgren, inflyttad laubo, att presentera rätt talat gutamål. Det blir också uppläsning av gutamålstexter, uppspelning av vis-illustrationer, fältinspelningar och mycket annat. Ur de etthundratimmar inspelat gutamål som finns på Dialekt- och Folkminnesarkivet i Uppsala skall de ge prov på gutamål från trettio- och fyrtioalet. Inte minst skall lyssnarna få medverka med frågor, undringar och i telefonväkteri. Tävlingar skall förekomma.

Gutamålet i skolorna- intervju med Wera Svensson

Gutamålsgilletts skolgrupp har under 4-5 år arbetat med språket i de gotländska skolorna. Ett material anpassat till åk 3-4 har utarbetats med gutniska namn på fåglar och blommor, samt ett med kroppsdelar. Teckningar och layout av Bosse Carlgren stått för.

Med hjälp av Radio Gotland har också en CD-skiva spelats in, där skolelever sjunger barnvisor på gutamål. Man kan också stå till tjänst med ideomatiska uttryck på gutamål och även mer sammanhängande texter.

De olika medlemmarna i gruppen har varit ute i olika skolor, såväl på landsbygden som i Visby, oftast har besöket varat under två lektioner i följd, där man också passar på att sjunga några av sångerna som finns inspelade på gutamål. Efterfrågan är dock inte särskilt stor. Under två år har man fått möjlighet att lägga upp program för Donnergymnasiet, där eleverna efter fritt val har fått ta del av gotländsk kultur med mycket gutamål. Undervisningen har då behandlat allt från sojdesbränning och fiske till matlagning i det gamla bondesamhället. Man har också haft enstaka besök vid de kommunala gymnasierna Richard Steffen och Christopher Polhem, där man hoppas kunna utöka verksamheten inom kort.